

суспільство будувалось на припущенні, що повної лояльності населення домогтися буде неможливо. Тому влада сконцентрувала увагу не на почуттях, а на поведінці «всі зусилля були кинуті на те, щоб так структурувати життєву ситуацію радянського громадянина, аби він робив те, що від нього очікувалося, незалежно від його почуттів щодо режиму або системи» [1].

Агітаційна пропаганда, представлена в радянських плакатах під час Другої світової війни, в залежності від різних завдань, поставлених перед нею, зверталася до різних почуттів радянських людей: бажанням захистити своїх близьких, помститися за загиблих і постраждалих мирних жителів і військовополонених, бажанням розгромити ворога. Крім цього, радянська плакатна агітаційна пропаганда зверталася до російської національної самосвідомості, як шляхом звернення до реальних історичних особистостей, які захищали нашу країну від ворогів, так і до билинних образів [3; 154-155].

ЛІТЕРАТУРА

1. Bauer R., Inkeles A., Kluckhohn C. How the Soviet System Works: Cultural, Psychological, and Social Themes / by Raymond A. Bauer, Alex Inkeles, Clyde Kluckhohn. Cambridge (MA): Harvard University Press, Russian Research Center Studies 24, 1956.
2. Артемів В. Л. Стереотип і установка у процесі пропагандистського впливу // Питання теорії та методів ідеологічної роботи. Вип. 7. М., 1977.
3. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны / Энтони Родс; пер. с англ. Ю. К. Бардина. М.: Эксмо, 2008. 312 с.

Едуард Божко,
студент 3 курсу
гуманітарно-економічний факультету
Наук. керівник: **Ю. В. Федорик,**
к. і. н., доцент (БДПУ)

РАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ НА ПІВДЕННО-СХІДНІЙ УКРАЇНІ: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ

Актуальність. На сучасному етапі розвитку української держави одним із актуальніших питань, є проблема існування різних типів історичної пам'яті у суспільстві. У період формування нової держави і її еволюції в бік європейської інтеграції, ми все частіше стикаємося з небажанням і нерозумінням нових змін, представниками суспільства які мають цінності, сформовані в Радянському Союзі. Особливо це проявляється на південно-східних територіях нашої держави. Виходячи із цього набуває актуальності вивчення феномену поширення радянської ідентичності на півдні та сході УРСР.

Ступень досліджування проблеми. Зазначимо, що проблему розвитку культури у радянські часи в Україні та у її південній частині зокрема, вивчали такі вітчизняні та іноземні вчені, як Р. Вільямс, Е. Вілсон, М. Рябчук, Р. Кісь, М. Павлишин, П. Лаврів та ін.

Мета. Проаналізувати вплив політики Радянського Союзу та

комуністичної ідеології на формування радянських ціннісних орієнтирів серед населення Південно-Східної України. Визначити поширення проявів радянської ідентичності на півдні та сході сучасної України

Методи досліджування. У своєму дослідженні ми використали теоретичні методи: системний та порівняльний аналіз для з'ясування та уточнення основних понять дослідження; синтезу, порівняння, систематизації, узагальнення.

Сутність дослідження. З розвитком сучасного українського суспільства, ми можемо побачити все більше відмінностей між різними поколіннями нашої держави, вони проявляються у багатьох сферах життя, а також дають можливість краще зрозуміти складне минуле України. Однією з головних відмінностей є різне розуміння і сприйняття ціннісних орієнтирів, які тісно пов'язані з різним історичним досвідом людей, які народилися у радянський час і в період незалежної України.

Україна ніколи не мала культурної однорідності. Протягом своєї історії вона успадкувала багато традицій, звичаїв, етнічних і мовних відмінностей, які часто накладаються одна на іншу [4, с. 10]. Радянська доба стала періодом, коли вплив комуністичної ідеології, русифікації, індустріалізації та урбанізації, антирелігійної кампанії, державного тиску на етнічну мову сприяли знищенню національного почуття українців.

У сучасній історіографії для позначення реалій радянського життя та ідеології застосовують термін «радянськість», який розглядається як комплекс моральних, ціннісних, соціальних, політичних, матеріальних стереотипів, які сформувалися у громадян СРСР під впливом комуністичної ідеології впродовж 1940–1980-х рр. [3, с. 39].

Підґрунтя поширення радянської ідентичності серед населення південно-східних регіонів України, треба шукати в минулому цього краю. В першу чергу слід зазначити, що заселення цих земель і створення міст почалось у ХІХ ст., ще за часів Російської імперії. До цього степова Україна була малозаселеною. Побачивши індустріальний потенціал цих земель, Російська імперія залучала іноземний капітал, а вслід за ним фахівців, які їхали сюди працювати на промислових підприємствах і залишались в містах. Але іноземних фахівців, не вистачало, тому уряд залучав дешеву робочу силу, а саме російське селянство до процесу індустріалізації та урбанізації. Звідси і випливає проблема слабкої місцевої української ідентичності, що було використано більшовиками під час боротьби проти українських національних урядів в 1917-1921 рр.

Радянській Союз, перейняв імперську та русифікаційну практику Російської імперії: російська мова залишалася мовою міста, пролетарської інтелігенції та державного вжитку. Радянській державний лад з його політичною системою вважався символом порядку, стабільності і модернізації, вираженням чого були індустріалізація та нова хвиля урбанізації зі своїми гігантоманією та великими промисловими досягненнями. Одночасно насаджувалися нові цінності, особливо поширювані на південно-східних землях УРСР, де робітничий клас відігравав традиційно велике значення внаслідок кількох хвиль урбанізації та індустріалізації.

Яскравим прикладом такого становища стала післявоєнна доба.

Після війни на відбудову зруйнованих шахт і заводів в Донбас їхали звідусіль робітники, інженери й інші спеціалісти. Деяких новоприбулих, переважно з Росії, підселяли в хати місцевих мешканців. Не обходилося без суперечок, у яких за підтримкою влади, перемагали ті, що приїхали [1, с. 126]. Інакше поводитися сільські переселенці, в тому числі з територій Західної України. Опинившись в російськомовному середовищі молодь забувала звичаї, обряди, діалекти й поступово русифікувалась [1, с. 126]. Радянський Союз пропагував вищість російської мови й культури, закриваючи українські школи, бібліотеки, клуби. Навіть священники, які залишалися в нечисельних церквах Південно-Східної України проповідували слово Боже російською або церковнослов'янською мовами.

Політика СРСР залишила відбиток у вигляді особливого поширення радянської ідентичності в південно-східному регіоні України. Це має віддзеркалення і сьогодні у вигляді в ностальгії за «золотою добою» Радянського Союзу і несприйнятті раціонального мислення, направлено в підтримку реформ в Україні та відродження національної культури.

Це яскраво засвідчило нещодавнє опитування соціологічної служби Центру Разумкова та Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за грудень 2017 р., під час якого респондентам ставилося запитання, чи хотіли б вони, щоб зараз відновилися порядки часів СРСР. За даними цього опитування, 63% респондентів не хотіло би цього, 21% виступав за відновлення радянських порядків (решта опитуваних не визначилася з відповіддю). Якщо у Західному регіоні небажання відновлення порядків часів СРСР висловили 76% опитаних, у Центральному – 67%, у Східному – 54%, то у Південному – лише відносна більшість респондентів (45%, при 29% тих, хто хотів би порядків часів СРСР). Чим молодші респонденти, тим рідше вони висловлювали ностальгію за радянським минулим – від 8% представників віку від 18 до 29 років, до 40% опитуваних, яким було більше 60 років [6].

Висновок. Отже, аналізуючи історію та сьогодення південно-східних регіонів України, ми можемо сказати, що в цьому регіоні досі велика кількість людей підтримує радянську ідентичність, якій властивий радянський комплекс культурних цінностей. Це явище спричинено політикою Радянського Союзу та його діями, як держави, яка використовувала минуле цього регіону, його промисловий та індустріальний потенціал, як засіб для досягнення своєї мети. Підтримки та утримання Радянського державного ладу в суспільстві та в головах людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія південно-східної України / П. І. Лаврів. – Львів: Слово, 1992. – 150
2. Радянська ідентичність та її вплив на формування сучасних суспільних стереотипів людей похилого віку (за матеріалами усноїсторичних джерел Півдня України)/ Т. Молдавська. – Наукові записки. Серія «Культурологія» / 2013, вип. 12
3. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон. – К: «К.І.С», 2004. – 552 с.
4. Чи відчувають українці ностальгію за СРСР?/ [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/statti/chy-vidchuvaiut-ukraintsi-nostalhiuu-za-srsr>